

Dominika Moravčíková

Diera v zemi (Ališa)

Zamestnanec združenej firmy na ťažbu dreva a vápenca, jeden z tých, ktorým u nás hovoríme dvíhači, ma zavolať na termoskovú kávu do kabíny žeriavu a pochválil moje hrdzavé vlasy. „Ako oheň, pravá Slavónka. Tvoj otec nech čaká návštevu.“ Zabuchol sa do kabíny, zapol motor a cez sklo zakýval. Prikývla som a vlasmi si prikryla uši. Som škaredá, keď od vzrušenia sčervenejú.

Deň potom bol dvíhač mŕtvy. Našli ho v jame, ktorú sám vydlabal elektrickou lopatou a ohraničil ubytovacími bunkami. Rozšírilo sa, že chlapi pili v noci a potom sa knísali na žeriavovom háku.

Plakala som. Všetky moje sestry a sesternice sa už vydali, ale každý muž, ktorý si chcel vziať mňa, zomrel. Kožkár z dolnej dediny, ktorý k nám vozil teľacie kably, sa pridol k separatistom a zastrelili ho policajti. Starý mládenec od jazera vyučoval na základnej škole prírodovedu a pil príliš veľa kávy. Odpadol pri rybačke a lekári ho nevedeli prebrať.

Na pohreb dvíhača ma nikto nezavolať. Postavila som aspoň malý pomník nad lomom, kde zomrel. Na výzdobu som vybrala tmavomodré pršalky a žlté stužky. Modrá a žltá boli farby jeho pracovného úboru. Nápis na kameni som vyryla škrabkou na zemiaky. „Dvíhač Peter.“

Matka vyhlásila, že na mne leží kliatba. Vzala ma za liečiteľom, aby ju zo mňa vysal pijavicami. Stál nás liter vodky a hrubý plát šunky, ale už o týždeň som stretla vyblednutého cudzinca, ktorý sa pýtal kadiaľ ďalej, ak sa chce dostať do Horných Vrbošlavíc. „Tu stojíte.“ povedala som, „idete na pílu alebo do lomu?“ Nechcel odpovedať. „Je to pravda, že tu nemáte ani asfaltku?“ Ukázala som na trávnatý kopček so soškou Panny Márie. „Iba na ceste z druhej strany hory, kade zvažajú kamióny. Nevadí ak sa pomodlím? Poprosím, aby ste nezomreli, keby ste náhodou boli môj ženích.“ Cudzí muž chvíľu mlčal a potom vyhrnul jeden rukáv. „Tak počuj, vieš čo je toto?“ Pokrútila som hlavou. „To je puto, aké dávajú väzňom.“ Vytiahol niekoľko bankoviek. „Potrebujem sa ho zbaviť a potichu sa zamestnať. Vieš mi pomôcť?“

Cudzincovi som vybavila umývanie riadov v robotníckej jedálni u starého Tadeáša a puto odstránil kupliar Hrdlička v dielni. Cudzinec bol spokojný. „Ale svadba nebude.“ Poprosila som, aby mi aspoň povedal meno. „Wojciech.“ Vytiahol plechovú konvicu s kozím mliekom od mamy, odkrútil veko a dal mi ochutnať. „Dobré mlieko,“ povedala som. „Má chuť ako tvoje meno.“

„Mená nemajú chuť,“ zasipel Wojciech. „Nikomú o mne nehovor.“

O pár dní pred náš dom priniesol stračie mláďa, ktoré vypadlo z hniezda. „Pusti ma na záhradu, pochyťám dážd'ovky.“ Mláďa nevládalo hltáť, tak mu Wojciech do vrchnáka od kávy rozpučil chrobáky. „Podľa mňa zomrie.“ povedala som.

„Ty by si len zomierala.“

Wojciech mláďa vykrmil a nechal vzlietnuť. Vtedy sa rozlúčil aj so mnou a daroval mi prsteň zo stočeného drôtu. „To máš než si nájdeš poriadneho chlapa.“ Pobožkal ma na líce a vybral sa krížom cez lúky.

Po pár dňoch prišli policajti so psami. „V tejto dedine sa usídlil nebezpečný zločinec.“

U kupliara Hrdličku našli dve nelegálne zamestnankyne, ale Hrdlička povedal, že sú to jeho dcéry, hoci bolo jasné, že ide o Rómky, ale zaplatil policajnému dôstojníkovi z kasy výčapu a švacol po zadku jedno z dievčat, aby z pivnice vynieslo súdok.

Starý Tadeáš v tom čase už nemal zamestnanca na čierno, ale pre istotu schoval svoje šedivé mačky a psov, ktorých nikdy neočkoval, a na poslednú chvíľu zamkol šopu, v ktorej schovával polámané eternitové škridle. Policajný vyšetrovateľ vynadal, že v jedálni cíti potkany a vyhrážal sa, že na Tadeáša pošle ľudí z hygieny.

„Toto je prdel sveta,“ zhodli sa policajti, nasadli do dvoch áut a skĺzli dole blatistým kopcom.

Začiatkom jesene sa rozšírilo, že albánsky investor plánuje vystavať lyžiarske stredisko s vlekom v našej lokalite. Po uschnutom blate kopca, na ešte ktorom ležal reliéf z policajných pneumatík, raz predpoludním naozaj vyšlo ligotavé čierne auto s na čierno pochrómovanými puklicami. Vystúpil z neho Albánec v topánkach potlačených hadími šupinami a príštipkár, ktorý sa predstavil ako jeho manažér. „Hľadáme strmé lúky, kde sa vyťažilo drevo,“ opýtal sa na našom dvore. Matka šúpala zemiaky. „Sú tu tie križovatky a nevieme kadiaľ ďalej.“ Manažér vytiahol peňaženku. Matka váhala vziať peniaze, tak ich manažér vhodil do plastového koša so šupkami. „Potrebujeme miestneho, ktorý nás tu troška prevedie.“

Vybehla som na trávnik a prihlásila sa. „Na tú si dávajte pozor,“ povedala matka a bankovky schovala pod prsia do zástery. „Tá je slaboduchá.“

Manažér mi podal ruku. „Vieš nám pomôcť, kočenda?“

Povedala som, že im môžem ukázať hocičo, čo chcú.

Obzrel si ma od nôh. „Tak to som zvedavý.“

Matka vypustila do plastového koša pľuvanec. „Vráť sa do tmy.“

Potom, ako som pánom ukázala kopce, sme sa usadili v Tadeášovom hostinci. Albánec mi ukázal, akým štýlom pije. Manažér objednal dvojité vodky s kávou a koňakom, Albánec sa predstavil.

„Pjetrit.“

Po druhom kole káv s vodkami si presadol ku mne a prstami prešiel po látke mojej zástery. „Pjetrit sa pýta, či sú v dedine normálne také starobylé handry.“ Povedala som, že sú dobré na robotu. Pjetrit prehodil čosi, čo manažér radšej nepreložil. Pjetrit mávol rukou, s pripitým úsmevom vykľučkoval navonok a vrátil sa s polkilovým vreckom. Manažér zašúľal usušené lístky do papierika a podal mi cigaretu. „Dáma má prednosť.“ Vdýchla som horkú zeleň a bolo mi smiešne. „Prelož Pjetritovi, že keby bol odtiaľto a cváľal by po dedine v tých hadích špicákoch, naši chlapi by ho s nimi šmarili do kontajnera na pohrebné vence.“

Manažér sa nafačal, ale preložil Pjetritovi, čo som povedala. Albánec ma pobúchal po pleci. „Pjetrit vraví, že nie je žiadny buzerant, a že ťa môže hneď teraz oprieť o kapotu auta. Vonku je už tma.“ Povedala som, že by mali auto preparkovať. „Každú chvíľu sem pribehnú chalani od Melových a odmontujú vám puklice. Hrdličku ich mení za malinovicu.“

Keď som sa vyzula doma v predsieni, matka vybehla a vyňuchala zo mňa Pjetritovu voňavku. „Ak by sa chcel ženiť,“ povedala, „pod tisíc eur nejdeme.“

O pár dní som Albánca stretla za triezva, keď prišiel so suitou odborníkov merať rozlohu lesa, ktorý bolo treba vyrúbať pomimo prebiehajúcej ťažby. Slušne sa mi pozdravil a manažér tlmočil, že chce vedieť, či si myslím, že mu občania podpíšu asfaltovanie ciest. To už ho v dedine prezývali Pohrebák kvôli čiernemu autu a niektorí sa mu z okien vyhrážali separatistami. Aj tak som povedala, že podpisy sa dajú vybaviť. „Za poldeci, prečo nie.“ Do mesiaca prišli bagre.

Stačili rozryť starú cestu, než sa ukázalo, že vlek nebude. Pjetrit a jeho manažér sa za snežnej nedele vrátili do dediny a podľa klebiet starostu vytiahli od rodinného obeda, pretože im akosi zabudol zmieniť, že vyššia časť lúky spadá pod chránenú oblasť. Zmluvu síce schválili majitelia pozemkov, ale ochranárska inštitúcia musela mať posledné slovo. Albánec s jej vedením a komandom právnikom pretelefonoval celý deň, vyhrážal sa, núkal peniaze, ale nič sa nezmenilo. Na konci návštevy starostovi vylepil facku a manažér preložil jeho slová: „Ak len raz prekročíš rýchlosť, postarám sa, aby si bol v base.“

Keď Albánec prešiel po slnkom zaliatej plošine medzi domami, ľudia vyšli na gánky a smiali sa na ňom. „Kokoti,“ zakričal manažér, „to vy sa budete do smrti brodiť v ovčom hovne, nie my.“ Zabuchli sa do zaprskaného tereňáku, ktorý vymenili za pohrebný voz kvôli rozbitej ceste, spustili sa dole kopcom a viac sa u nás neukázali.

Posledný nemiestny, ktorého som spoznala v tom roku, bol Saša Ondrejček, známy moderátor regionálnej televízie. Prišiel k nám natáčať reportáž o zrušenej výstavbe lyžiarskeho strediska a tiež o ďalšej smrti robotníka v lome. Chodil s kameramanom od domu k domu a vypytoval sa na pracovné podmienky pri ťažbe, či nevieme niečo o porušovaní predpisov, čo si myslíme o tom, že nebudeme mať stredisko a z čoho teda budeme žiť, kto k nám do kopca vyváža potraviny a či vieme, že existuje internet. „Môj ženích zomrel pri ťažbe,“ prezradila som. Saša Ondrejček bol unesený. „Nechcete podať žalobu na firmu?“ Odpovedala som, že môj brat a otec v lome pracujú. „Firma živí moju rodinu. Nehody sa stávajú. Aj smrť môjho ženicha.“ Saša Ondrejček prikyvoval a na konci rozhovoru poďakoval. „Super matroš! Jaro, frčíme.“ Ani sa nepozdravil a cez nízky plot preskočil na dvor ďalšej chalupy. Reportáž sa objavila v hlavných správach o dva dni.

Zhrozila som sa, ako mi na obraze odstávali začervenané uši. Saša Ondrejček navyše moje svedectvo zostrihal tak, že to vyzeralo ako sťažnosť na firmu. Reportáž dokončil na lúke: „Táto dievčina je len jednou z mnohých obetí korporáčnej chobotnice, ktorej nenásytné chápadlá dosiahli do nevinného sveta Horných Vrboslavíc. Pre televíziu Kraj, Saša Ondrejček.“

Matka sa zhlboka nadýchla. „Keď sa tak chceš ísť pretŕčať do televízora, mala si sa hlásiť keď robili nábor do toho filmu o povstaní. Toto je hanba.“

Po novom roku sa štáb televízie vrátil do dediny, aby natočil nové zábery pre reportáž o žalobe, ktorú firma podala na televíziu Kraj pre vec osočovania a poškodenia značky. Saša Ondrejček fajčil pred úradom, keď som pribehla vo svojom lepšom kabáte a klopkačkách. „To som ja, čo ste ma točili.“ Saša sa narýchlo usmial. „Ako sa má rodina? Žiadny pracovný úraz?“ Povedala som, že nie, ale keby chcel, mohla by som mu vybaviť obed zadarmo u Tadeáša v hostinci. „Nič v zlom, ale v týchto horských jedálňach by som nezjedol ani varenú vodu.“ Zahodil nedopalok a zazipsoval si bundu. „Len keď vidím tie stoly mi je na vracanie. Jaro, frčíme!“

Saša Ondrejček bol ďalší muž, ktorý sa nestal mojím ženichom.

Kupliar Hrdlička zamestnával dievčatá, ktoré mu v krčme umývali riady, spali s chlapmi za peniaze a prijímali od dedinčanov staré železo a ďalšie veci do zberu. Žiadna u neho nevydržala dlhšie ako rok, pretože ich bil. Vždy, keď nejaká odišla, odkiaľsi za ňu vyhrabe náhradu. Po novom roku mu napadlo, že rozšíri svoje podnikanie a doviezol si počerného chalana. „Fábio je dobrý spoločník pre osamelé ženy. Postará sa o dobytok a ak bude treba, aj vás troška zahreje v dlhých zimných nociach, cheche.“ Tmavý chlapec s plnými perami a perlovými bielkami Hrdličkovi odovzdával všetky peniaze, ktoré zarobil, a podľa Hrdličku mal byť rád, že má kde žiť. „Ak spraví jednu kravinu, nechá si drobné alebo mi čosi rozbije, hneď ho pošlem imigračným úradom.“

O Fábiovi sa dozvedel kaplán z Dolných Vrboslavíc, kam kvôli kostolu šliapeme peši, a občas sa zvezieme starou lanovkou. Kaplán si kúpil lístok na lanovku, ktorý mu potom preplatil cirkevný úrad, pretože Horné Vrboslavice navštívil pracovne, zabúchal na dvere u kupliara Hrdličku a chcel s chlapcom hovoriť. Všetko mi porozprávala sestra, ktorá sa pred rokmi vydala do domu vedľa Hrdličkovho pelecha. Hrdlička vraj imigranta nevydal a kaplánovi pohrozil päsťami.

„Každá žena, ktorá zaplatí tomu mladíkovi, trebárs len za pomoc v domácnosti, podporuje zvrátenosti a koná hriech.“ vyhlásil na druhý deň ráno kaplán na ženskej schôdzi po omši. Ženy sa pýtali, či mu nevadí, keď chlapi chodia k Hrdličkovi za jeho babami. Kaplán odpovedal, že muži sa nedajú napraviť. „My sme Slávi, máme v sebe oheň. Chlapom občas sklízne noha, keď idú večer na fajront.“

Záujem o Fábua sa u žien neobjavil. Hrdlička si ho aj tak ponechal ako osobného otroka. „Niektoré novoty v podnikaní sa proste neuchytiť,“ poučil ma, keď som mu z domu vyviezla kusy starej ríne, za ktoré som dostala dve eurá a veľké pivo. Bol horúci deň, takže Hrdlička sa vyzliekol do slipov, skoro holý pobehoval v gumených šľapkách a rozmiestňoval po záhrade zhrdzavené rolády pletiva. „Ja som to teplo využil.“ Keď sa vzdialil do dielne, opýtala som sa Fábua, prečo neutečie. „Tu-mi-lepšie-ako-v-inde.“ odpovedal. Na konci leta prišli páni z imigračného.

Hrdlička otroka schoval do pivnice. Vyhádal sa s pánmi, poslal ich do čertov a vrátil sa po Fábua. Keď ho z podzemia vytiahol, triasol sa mu na rukách, blúznil a zvracal. Tri dni ležal v posteli a kričal zo sna, a na štvrtý deň uprostred noci od Hrdličku ušiel. Ukradol mu peniaze, prsteň po matke a z vane odšroboval masážnu sprchu. Takto sa Hrdlička sklamal v ľuďoch.

„Dobrota je drahá záležitosť,“ zveril sa mi Hrdlička. „Kúsok dobroty ťa vyjde drahšie ako najväčšia márnosť, na to pamätaj.“

Fotograf magazínu Šťastné Karpaty na začiatku jesene prechádzal turistickým chodníkom a okoloidúci mu povedal, že vo Vrboslaviciach na obžinky ženy nosia kroje. Fotograf zbehol cez vypílený les a pripojil sa k oslave. Keď som na rukách držala dieťa od sestry, osvietil ma jeho blesk. „Paráda.“ Podal mi ruku a sľúbil, že ma dostane na titulku. „Ak to budete zverejňovať, nepíšte, že som proti firme,“ povedala som.

„Ja fotím pre Šťastné Karpaty. Chceme ukazovať osobitosť regiónov.“ Zdvihol ruku a pohladil moje začervenané ucho. „Ty si veľmi osobitá.“

Po zotmení sme ušli do prázdnej šopy za našim domom. Fotografu oťapilo kyslé víno. Tašku s objektívmi zavesil na vidly. „Ja milujem baby v krojoch.“

Cítila som ho v sebe. Vydával strašlivé zvuky a potom stípol. Ešte nikdy nebolo také ticho. Mohla

by som počúť medvedí spánok za stenou lesa. „Aké máš meno?“ Preplietol so mnou prsty. Jeho zlatá obrúčka bola nahriata od trenia.

„Ališa.“

„Ališa,“ zopakoval a položil mi hlavu na plece. „voniaš ako surové vápno.“

Ráno po oslavách som zbierala balóny.

Posledný muž, v ktorého som sa odvážila dúfať, bol ozbrojený separatista. Patril k skupine Strážci ohňa, ktorej príslušníci strieľali v osade pri hraniciach, steny potreli krvou a potom od hraníc prešli pásmom dedín, v ktorých skosili úrodu a naverbovali mladých. K nám sa vyviezli lanovkou večer koncom jesene a na plošine pred úradom rozprestrel zástavu so svojim znakom. Ich veliteľ zdvihol ruky. „Občania, nebojte sa a vyjdite von. Zavolajte susedov aj priateľov, chceme hovoriť o budúcnosti nášho národa. Spravíme občiansky snem.“ Matka ma chcela zadržať, ale sľúbila som, že budem mlčky počúvať a hanbu neurobím. Ľudia sa na plošine zhromaždili v slušnom počte.

Starci kričali, že treba povešať ľudí, ktorí založili spoločný štát. Separatista, ktorý mi padol do oka, stál naľavo od veliteľa.

Bol vysoký a v ústach prevažoval žuvačku. Asi to nebol prvý snem, na ktorom musel stáť v pozore a už ho to nebavilo. „Bratia,“ zaziapal veliteľ, „samozvanci vzali náš kraj pod svoju vlajku. Udusili oheň nášho národa.“ Dav hulákal. „My sa nedáme. My sme Slávi.“ Veliteľ sa neusmial, aj keď sa mu to muselo páčiť. Bol to pravý vojak.

Po sneme sa polovica ozbrojencov natrieskala do Tadeášovej jedálne, polovica ku kupliarovi Hrdličkovi. Na stoly rozprestrel mapy. Môj otec naladil husle a spieval slávské ľudovky.

„Ako sa voláš?“ V hluku krčmy na mňa separatista otočil oči. Nechtiac som mu odfúkla kus pivovej peny na tvár. Chrbtom dlane si utrel líce a svoje meno mi vydýchol na ucho. „Ališa.“

Nadránom sme vyšli k pozorovateľni na lúke, kde prvé lúče pretekali cez sito oblakov. Separatista ma uchopil za boky a pritiahol k sebe.

„Bojíš sa ma?“ Pokrútila som hlavou.

„Nie? Ale ja chcem, aby si sa bála.“ Bolo mi chladno, z hôr stúpala para. Pevnejšie som si uviazala šál.

„Tak sa teda bojím.“

„Vieš koľko som už mal takých ako ty?“ Rozopol si opasok. „Budeš kričať, keď ti ublížim? Budeš kričať, ako ona kričala?“

Povedala som, že nechcem, aby mi ublížil, ale mohol by si ma napríklad vziať za ženu.

„Si pekný. Máme rovnaké meno. A spoločnú krv národa.“

Separatista zmĺkol. Otočil sa smerom k vychádzajúcemu slnku, potom zase obzrel naspäť, vytiahol z puzdra pištoľ a priložil si ju k hlave. Krv vytryskla skôr, ako som mohla zakričať alebo vyskočiť.

Padol na zem a nič na ňom nebolo živé. Pred chvíľou bolo živé všetko. To sa nedalo pochopiť.

Sedela som v suchej tráve, než slnko vyšlo úplne. Údolie svietilo ako v ohni.